

In alle Eenvoud

Uit de beginjaren van de Bouwvereniging Eenvoud

door Sam Hörchner

1. Bouwen in Kampen rond 1900

Kampen, een onmogelijke plek

Het moeten in lang vervlogen tijden haast wel vluchtelingen geweest zijn, de mensen die als eersten in de Kamper IJsseldelta hun toevlucht zochten. Door rovers of soldatentuig verdreven van huis en haard, wisten zij zich aan het eind van de bewoonbare wereld het vege lijf te redden. Zij verschoelen zich in het mastenbroek aan de slingers van de IJssel, die al naar het hem uitkwam zijn water spuide in de Zuiderzee, of hoe het daar toen heten mocht. De vluchtelingen probeerden een nieuw bestaan op te bouwen, wat allengs inderdaad gelukte.

Voor hetzelfde geld echter waren de eerste bewoners van het Kamper onland boeven, die het te heet onder de voeten werd toen de Utrechtse bisschop of de Gelderse hertog het recht van zijn onderhorigen wilde laten zegevieren boven het recht van de sterkste. Mogelijk leende zich de IJsseldelta uitstekend voor de vestiging van een zeeroversnest. In de loop van de jaren ontdekte men wellicht, dat handeldrijven winstgevender was dan roven en stelen.

Want wie zouden er uit eigen vrije wil toe komen zulk een 'dierbaar plekje grond' aan de IJssel uit te kiezen in de strijd om het bestaan. Intussen bepaalde de keuze voor de Kamper rivierduintjes het lot van verre geslachten. Eens verkeerd gekozen, bleef verkeerd gekozen. Kampen was gewoonweg een onmogelijke plek. Wel zouden zich in de loop van de tijd steeds weer politieke leiders opwerpen om zich 'IJsselsterk' te maken voor de belangen van de stad Kampen en haar inwoners, maar baten mocht het uiteindelijk weinig.

Met volharding zouden de Kampers in de loop der eeuwen de hakken steeds weer ferm in het rivierduinzand zetten om te bewijzen dat Kampen de moeite waard was om er te wonen, te werken en te recreëren. Toenemende trots zou de Kampers ervan weerhouden met z'n allen naar een betere plek te verhuizen.

Gebrekkig woongenot

Ondanks alles bleven de Kampers op hun eenmaal gekozen ongelukkige plek zitten, tot op de dag van vandaag. Met alle gevolgen van dien voor het woon- en werkklimaat. De glorieuze welvaart van de Hanzetijd benam de bewoners van de Kamper duintjes het zicht op de werkelijkheid. Al gauw was de stad te klein om alle bewoners - vooral de minder gegoede - een plekje onder de zon te geven. De omwalling van de stad, de Burgwal, werd een te enge insnoering van de Kamper welvaart. Het stadsbestuur ging grensverleggend te werk en de bouw van nieuwe wallen, muren en poorten gaf Kampen een binnenruimte waar men eeuwen mee vooruit kon. Al die ruimte bleek niet nodig, want de welvaart glipte door de vingers. Daar hielp geen lieve moeder aan, ook geen manmoedig stadsbestuur. De natuur en hogere machten waren Kampen niet gunstig gezind. Meer dan elders bleven boeren binnen de wallen het beeld bepalen. De Groenestraat droeg zijn naam met ere.

Intussen begon Kampen steeds meer te lijken op een schip met zware slagzij. Kamper jongens, op de Oudestraat aan het knikkeren, konden bij wijze van spreken hun door de stegen wegspringende knikkers proberen te achterhalen bij de Celles- of Broederpoort. En anders kon je aan het weglopen van het regenwater wel zien, dat de stad in de richting van de wallen vervaarlijk afliep. Normaal gesproken had het z'n voordelen. Het water liep weg en voerde meteen het straatvuil mee naar de Spuisloot aan de binnenkant van de omwalling. De Spuisloot deed echter niet wat hij moest doen: spuien. Bij tijden was het er een stinkende, zompige boel.

Watervloed uit het westen

Bij storm en ontij bleek hoe penibel de toestand aan de westzijde van de stad kon zijn. Het opgestuwde water van de Zuiderzee sloot de stad aan de landzijde in. Haastig werden de toegangspoorten met balken versterkt en de openingen met royaal voorradige mest aangestampt.

De Zwartendijk bleek als zeewaterkering niet in staat de polders te vrijwaren voor overstromingen. Dat was ook niet de bedoeling, want na de grote overstroming van 1825 koos men op aanraden van deskundigen niet voor een forse dijkverzwaring, maar juist voor een betrekkelijk lage dijk, die het woedende Zuiderzeewater praktisch de vrije loop liet tot aan de stad toe. Het moet een merkwaardig gezicht geweest zijn: in de wintertijd bij vriezende weer buiten de stad een ijsvlakte zover het oog reikte.

Buiten de stadswallen was de mogelijkheid om te wonen heel beperkt. Aan

bouwen viel niet te denken. Alleen langs de Zwartendijk, de Sint Nicolaasdijk, de Pannekoekendijk of hier en daar op een terp was dat mogelijk.

Voor akkerbouw was het Kampereiland niet geschikt. Veehouderij en hooibouw waren de bronnen van een redelijke, maar toch beperkte welvaart. De weiden rond de stad bleven gemeenschappelijke weiden, waar Kamper grootburgers hun vee mochten inscharen. Afgezien van een beperkt aantal boeren, dat het Kampereiland bewoonde, hokte het merendeel van de veehouders binnen de veste. Daar verwierven zij als stads- of koeboeren in de loop der tijd een privilege van milieuvervuiling dat zijn weerga niet kende. Alleen met de grootste moed der wanhoop durfde het stadsbestuur daar paal en perk aan stellen. Terwijl het houden van varkens in Amsterdam al aan het eind van de middeleeuwen taboe was, werd daarover in Kampen aan het begin van de 20ste eeuw nog volop strijd gevoerd. Het was sociaal gezien ook niet zo eenvoudig de ploeterende stadsboeren het bestaan onmogelijk te maken. Gebrek aan welvaart en dus aan subsidies van rijk of gemeente verhinderden in de jaren 'voor de oorlog' het voortvarend aanpakken van een onacceptabele toestand. Pas na de Tweede Wereldoorlog kon de verkaveling van het Kamper buitengebied rigoureuus ter hand worden genomen.

Wonen, maar waar en hoe?

Intussen nam in de 19de eeuw, net als elders, de bevolking van Kampen toe. Gelukkig niet zo snel, zodat de aannemers-timmerlieden het tempo konden bijhouden. Het beslag op de 'groene ruimte' binnen Kampen in het gebied westelijk van de Vloeddijk werd steeds groter. De Ebbingestraten markeerden de uiterste rand van de binnenstad bij de wallen. Haaks daarop realiseerden voortvarende aannemers hun eigen straatjes met huisjes, die met de ogen van die tijd gezien nog helemaal zo slecht niet waren.

Echter, bij de minste of geringste hoge waterstand van de IJssel en dus van de Burgel kreeg het gebied Groenestraat-Ebbingestraat wateroverlast te verduren. De Spuisloot wist met het water geen raad. Tal van woningen kregen soms een hele tijd water over de vloer. Men bivakkeerde dan noodgedwongen op zolder, of in de bedsteden. Ingenieuze pogingen om het water via de Singelgracht te spuien op de IJssel mislukten bij herhaling, omdat water afvoeren van laag naar hoog nu eenmaal niet eenvoudig is. Van de meest voor de hand liggende oplossing, om van het water af te komen via de polder Broeken en Maten, wilden de bestuurders van die polder niet weten. Het was hun zaak niet. Zij wilden niet worden opgescheept met het

Voor het stadsbestuur was het geen eenvoudige zaak het bouwen van minderwaardige woningen tegen te gaan (Gemeente Archief Kampen).

smerige water van de stad.

Tegen het einde van de 19de eeuw was op de woon- en leefomstandigheden van de gewone mensen heel wat aan te merken. Menigmaal legde de Kamper Gezondheidscommissie de vinger op de zere plek. 'Als hoofdoorzaken van dat verkeerde moeten aangenomen worden, dat men maar al te veel woningen gebouwd heeft op drassigen met mest en afval verzaadigde grond, zonder voorafgaande reiniging of ophooging, dat men die woningen zonder vastgesteld plan tot aanleg van straten van voldoende breedte en goede riooleering ordeeloos dooreen heeft gezet, niet zelden dicht oopen, in gangen, sloppen, tuintjes, niet zelden bovendien in de onmiddellijke nabijheid van mesthoopen en stilstaande modderpoelen', aldus de Gezondheidscommissie.

Het was niet eenvoudig om van dat verleden af te komen. Het dempen van de Spuisloot met zijn talrijke dwarsslotjes en de aanleg van riolering in de Ebbingestraten bracht enige verbetering. Het ophogen van de grond bij nieuwbouw aan de Ebbingestraten maakte het voor de laag gelegen huizen in de stegen en sloppen erachter alleen maar erger. Alle nieuwbouw van arbeiderswoningen ten spijt bleef de onacceptabele toestand tot ver in de 20ste eeuw bestaan. Met het peil van de woningen dreigde ook het peil van de bewoners achteruit te gaan.

Des Werkmans Vriend

De kritiek op de woontoestanden werd niet onder stoelen en banken gestoken. Dat weten we onder meer uit de enquête die een staatscommissie in 1892 hield. Ook in Kampen kwam de commissie langs om vragenderwijs de problemen te inventariseren. Speciaal die mensen werden gehoord van wie men betrouwbare inlichtingen kon verwachten.

Onder hen was de 43-jarige Johann W.F. Reckmann, meesterknecht bij de Stads-, Boek- en Courantdrukkerij van Laurens van Hulst, sinds jaar en dag de uitgever van de *Kamper Courant*. Door zijn typografenvak behoorde Reckmann tot de ontwikkelde arbeiders met belangstelling voor de sociale problemen van zijn dagen. Hij vertelde de commissie met gepaste trots over de bouwvereniging waarvan hij secretaris was: de coöperatieve bouwvereniging Des Werkmans Vriend, opgericht in 1887.

Het overwaaien naar Kampen van het idee van een coöperatieve bouwvereniging was naar alle waarschijnlijkheid op het conto te schrijven van de directeur van de gemeentelijke reinigingsdienst, Johan F.S. Dingler, afkomstig uit Haarlem. Hij werd meteen erelid van Des Werkmans Vriend. De dood gunde hem echter niet daar lang plezier aan te beleven. Dingler overleed in 1894.

Des Werkmans Vriend was de eerste woningcorporatie die de ban van de stadsomwalling verbrak. Aan de buitenkant van de Singel (tegenwoordig Oranjesingel) wist de vereniging grond te kopen waarop plaats was voor 41 woningen. In onze ogen misschien geen groot project, was het toch een belangrijke aanzet tot de oplossing van het woningvraagstuk in Kampen. Het zette aan tot nadenken en had een corrigerende werking op de hoogte van de huur die particuliere verhuurders voor hun huisjes vroegen.

Vanzelfsprekend ging de bouw niet van een leien dakje. Opdat de woningen niet telkens door het over de Broeken en Maten toestromende Zuiderzeewater zouden worden belaagd, moest de rand van de Singeldijk eerst met 25.000 m³ grond worden opgehoogd. De gemeente zou voor het zand zorgen, maar bij het baggeren aan de IJsselkant kwam zoveel ongewenste IJsselbodem mee, dat de aangevoerde materie meer bagger dan zand was. De bouw duurde daardoor langer en werd vanzelf ook duurder. Zonder hooglopende ruzie met de aannemer ging het ook niet. Uiteindelijk stond er een rij arbeiderswoningen om trots op te zijn. Voor nog geen 1500 gulden per woning hadden deelnemers een voorkamer aan de straat, met twee ramen; naast die kamer een gang naar de achterkamer en de keuken en aansluitend een plaatsje met privaat. Daarachter beschikte men over een lapje grond van royaal 70 m². Wanneer de bewoners van deze arbeiderspaleisjes met volharding gedurende dertig jaar iets minder dan twee gulden per week aan huur zouden betalen, werden ze bij leven en welzijn eigenaar. Daar stonden ze in Kampen wel even van te kijken!

Patrimoniums Bouwlust

Ongeveer op hetzelfde moment dat Johan Dingler en de zijnen het initiatief namen tot de oprichting van Des Werkmans Vriend vormden de mannen van Patrimonium in Kampen een onderafdeling met de naam Patrimoniums Bouwlust. Het werk hunner handen werd een dubbele rij van 54 woningen, die samen de Patrimoniumsteeg (later Spuistraat) vormden. De ereboog, waardoor men vandaag de dag vanuit de Groenestraat de Spuistraat betreedt, herinnert nog aan het initiatief van deze eenvoudige mensen die de woningnood in Kampen bestreden door de bevordering van het eigen woningbezit.

Het is niet duidelijk waarom men in 1897 de weinig aansprekende naam Spuistraat koos. Klaas Katerstraat, een vernoeming naar de landelijke voorman van Patrimonium, had meer voor de hand gelegen. De naamsverandering moest verwarring voorkomen tussen de Patrimoniumsteeg en het verderop gelegen tweede project van Patrimoniums Bouwlust: de Patrimoniumstraat.

Patrimoniums Bouwlust wilde ook graag buiten de stadswallen bouwen. De mentor van Patrimonium, professor Noordtzij, brak er zich het hoofd over, hoe door de aanleg van een dijk westelijk van de stad op grootscheepse wijze bouwterrein zou kunnen worden geschapen. In 1901 stelde hij het plan voor in de gemeenteraad, maar de meerderheid deinsde terug voor de financiële lasten voor de stad. Patrimoniums Bouwlust nam de troffel pas in 1926 weer ter hand bij de invulling van een deel van de Oranjewijk.

Eigen Haard

De formule van de coöperatieve bouwvereniging werd in het laatste kwart van de 19de eeuw en ook daarna menigmaal met succes toegepast.

In 1895 legden de deelnemers in de coöperatieve bouwvereniging Eigen Haard de hand op een van de laatste beschikbare stukjes bouwgrond in de binnenstad. Op de plaats van de voormalige touwbaan van Van Asselt, toen nog aangeduid met 'aan het Plantsoen', verrezen dertien woningen aan de 3de Ebbingestraat. Het waren geen arbeiderswoningen, maar meer een soort middenstandswoningen, betaalbaar voor kleine ambtenaren, schoolmeesters en dergelijke. Met hun trapgeveltjes en bovenverdieping hadden ze een behoorlijk luxe uitstraling. De woningen van Eigen Haard grensden met de achterkant aan 'de boomgaard van de weduwe Fien', waarop Bouwvereniging Eenvoud later het oog zou laten vallen.

Plattegrond van Kampen omstreeks 1890 (Gemeente Archief Kampen).

De Spaarbankstraat

De buurtschap Brunnepe was niet bepaald een ideaal gebied voor stadsuitbreiding. De driehoek Noordweg-Dorpstraat-Pannekoekendijk was door zijn lage ligging niet geschikt als bouwterrein. Dat had in 1859 het stadsbestuur er niet van weerhouden daar de van hun eiland verdreven Schokkers te huisvesten. Voor de niet erg welkome Schokkers met hun van het eiland meegenomen afbraakwoningen wist men geen betere plek te vinden. Los daarvan hadden ook de vele bouwsels van andere woningzoekenden in de loop der tijd het aanzien van de buurtschap geen goed gedaan. De grote kosteloze armenschool was niet favoriet bij de onderwijzers en de

Brunneper dienders wisten het gezag maar moeilijk te handhaven. Het succes van Des Werkmans Vriend leidde niet direct tot een vervolg. Wel raakten de commissarissen, die namens de geld voorschietende Gasthuizen en de Nutsspaarbank toezicht hielden, betrokken bij het woningvraagstuk. Zij probeerden die betrokkenheid over te dragen op hun medebestuurders van de Nutsspaarbank. Dat was niet eenvoudig. Zij bleven op een afstand. Geld beleggen was immers allereerst op safe spelen. Dat was een dure plicht tegenover de spaarders, die hun kostbare spaarcenten aan de bank toevertrouwden. Menige spaarbank ging door onvoorzichtig beleggen failliet. Dat moest een teken aan de wand zijn.

Commissaris A. Berghuijs Azn, gemeenteontvanger en een van de bestuurders van de Nutsspaarbank, wist zijn plan voor de bouw van een hele straat arbeiderswoningen pas in 1904 ingang te doen vinden toen junior-bestuurder Frans Walkate er warm voor liep. Achter de fabriek van Berk ontstond de Spaarbankstraat naar een ontwerp van architect G.B. Broekema. In Kampen was het de eerste straat met echte huurwoningen zonder winstbejag. Met recht werd de naam van Berghuijs vereeuwigd op de gedenksteen die in 1905 aan de ingang van de Spaarbankstraat werd ingemetseld.

De Nutsspaarbank ging helaas niet verder op de weg van de volkswoningbouw. In 1918 werd besloten de woningen publiek te verkopen. Dat was een teleurstelling voor de bewoners die tevergeefs een poging deden een coöperatieve bouwvereniging in het leven te roepen. Merkwaardigerwijs was ook van een overdoen van de Spaarbankstraat aan de inmiddels opgerichte Bouwvereniging Eenvoud geen sprake. Met de verkoop van de laatste spaarbankwoning voor f 2400,- in november 1919 werd door de Nutsspaarbank het hoofdstuk eigen woningbouw afgesloten.

De woningbouwactiviteiten in de jaren voorafgaande aan de eeuwwisseling en kort na 1900 kwamen over het algemeen ten goede aan de bovenlaag van de arbeidersbevolking. Maar wie zou zorgen voor de bouw en verhuur van woningen voor de minder en minst draagkrachtige inwoners van Kampen? Het werd tijd voor een echte woningbouwvereniging.

2. De oprichting van Bouwvereniging Eenvoud 1906

De Woningwet van 1901. Een wet als een monument

Onder de wetten, die van onschatbare betekenis werden voor het welzijn van gewone mensen in Nederland, neemt de Woningwet van 1901 mis-

schien wel een eerste plaats in. De vraag of de oplossing van het woningvraagstuk wel kon worden overgelaten aan particuliere woningbouwers of aan ‘weldenkende lieden met een filantropische inborst’ werd in vooruitstrevend-liberale kringen steeds krachtiger met nee beantwoord. Op de valreep van de 19de eeuw toonde het vooruitstrevend-liberale kabinet Pierson-Goeman Borgesius dat in liberale kringen het inzicht was gegroeid dat voor de overheid in de samenleving een belangrijke ordenende en stimulerende taak was weggelegd. Het werd hoog tijd ‘de wetgevende machine van den staat in werking te stellen’, want het was met het wonen in Nederland droevig gesteld. ‘Het is en was reeds geruimen tijd algemeen bekend, dat een deel, zelfs een groot deel van ons volk zich moet tevreden stellen met woningen, zoo ellendig, dat die verblijfplaatsen op den naam ‘woning’ eigenlijk geen aanspraak kunnen maken. Overal in stad en dorp zijn de voorbeelden daarvan te vinden. In de steden, waar van elke duimbreed gronds wordt geprofiteerd, vooral wanneer het geldt de woningen der armen, ziet men tusschen hooge muren nauwe sloppen en stegen, waarin uitkomen de deuren en vensters van hokken en krotten, dienende voor menschenwoningen. Daar kan de zon haar koesterende stralen niet doen binnendringen, daar kan de wind niet de lucht helpen ververschen, zodat een muffe, walgingwekkende atmosfeer ieder terug zal doen deinzen, die zou willen binnentreden. In dergelijke ruimten kan geen gezondheid blijvend zijn. Daar kan geen mensch of hoog georganiseerd dier werkelijk leven. Slechts schimmels en paddestoelen tieren in zulk een omgeving.’

Met deze woorden omschreef in 1904 de Nutsbrochure *De Woningwet* de situatie van kort voor 1900. Eén van de belangrijke activiteiten van de Maatschappij Tot Nut van ‘t Algemeen was het uitgeven van goed leesbare brochures over allerlei actuele sociaal-culturele onderwerpen. Ook het woningvraagstuk werd met nadruk door het hoofdbestuur onder de aandacht gebracht van de plaatselijke afdelingen, de zogeheten Nutsdepartementen. De brochures van het Nut vonden een brede verspreiding. Zij waren voor velen een aansporing om maatschappelijke problemen metterdaad aan te pakken. De brochure *De Woningwet* had tot doel duidelijk te maken dat de nieuwe Woningwet van 1901 mogelijkheden bood, onder meer door het oprichten van woningbouwverenigingen.

Mogelijk hing het samen met de tanende invloed van de liberalen op de Kamper politiek dat de liberale minister Goeman Borgesius in Kampen voor zijn Woningwet nooit de hulde kreeg die hem toekwam. Dankzij de Woningwet werd ook in Kampen in de loop der tijd een groot aantal

woningwetwoningen gebouwd, maar een Goeman Borgesiusstraat kon er niet af. Bij de naamgeving van de straten op Zuid werd een suggestie in die richting gedaan door het raadslid W. Bos. Hij kreeg echter geen bijval. Ook na de oorlog werd bij de bouw van de 'staatsliedenbuurt' in de Hanzewijk het verzuim niet goed gemaakt.

Werk aan de winkel

De Woningwet van 1901 verplichtte de gemeentebesturen orde op zaken te stellen op het gebied van de woningbouw. Ze hadden in de voorbije jaren gemerkt, dat het niet eenvoudig was de vrijheid-blijheid bij het bouwen van woningen aan banden te leggen. Door de nieuwe wet echter voelden veel gemeentebestuurders zich een beetje tussen hamer en aambeeld geraakt. Enerzijds verplichtte het rijk de gemeentebestuurders tot het maken van verordeningen. Anderzijds kregen ze daarover van de burgers de wind van voren. Voor raadsleden was het veel aantrekkelijker de oren te laten hangen naar de stem des volks dan dat zij probeerden aan sinds lang geaccepteerde wantoestanden een eind te maken. Daar konden ze in Kampen van meepraten. Toen in 1904 verordeningen van de raad paal en perk gingen stellen aan het veehoudersbedrijf in de binnenstad brak een stadsboerenopstand los, compleet met een beroep op de koningin als beschermvrouwe van het volk. De Woningwet van 1901 kon woningbouwverenigingen een bevoorrechte status verlenen, op voorwaarde dat ze uitsluitend in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting werkzaam zouden zijn. Dat betekende dat het algemeen belang de drijfveer voor de bouwactiviteiten moest zijn. Aan de geldschietters van het verenigingskapitaal mocht slechts een sobere rente worden vergoed. Eventuele winsten moesten weer worden aangewend voor de volkshuisvesting.

Wanneer de statuten van een woningbouwvereniging waren goedgekeurd, kon de Kroon bij Koninklijk Besluit die vereniging tot 'toegelaten instelling' verklaren. Daarmee had de woningbouwvereniging toegang tot de subsidiebronnen van rijk en gemeente.

De gemeente kreeg de bevoegdheid geldelijke steun te verlenen aan een woningbouwvereniging. De gemeente kon op haar beurt weer rekenen op een rijksvoorschot. Naarmate de bouw vorderde werd dit rijksvoorschot via de gemeente aan de bouwvereniging uitbetaald. Was het bouwproject afgerond, dan werd de eindafrekening opgemaakt. Op grond daarvan werd voor de bouwvereniging een annuïteit bepaald, een jaarlijks bedrag voor rente en aflossing.

Was er bij de exploitatie van een woningbouwproject onverhoopt een tekort, dan kon de bouwvereniging het rijk via de gemeente om een extra bijdrage vragen. Het rijk verleende die extra bijdrage, als er tenminste niets op de boekhouding van de bouwvereniging was aan te merken. Voorwaarde was wel dat de gemeente ook een deel van het tekort voor haar rekening nam.

Een nauwgezette en intensieve correspondentie vulde de dossiers op het ministerie, op het gemeentehuis en bij de bouwvereniging. Alles moest immers met orde en naar billijkheid geschieden. Misbruik van gemeenschapsgeld moest worden uitgesloten. Aan die onvermijdelijke explosie van bureaucratie moesten de bestuurders van een woningbouwvereniging wel even wennen, maar het resultaat was de moeite waard. Het was te begrijpen dat de eenvoudige huurder, die elke week zijn huur aan de huurophaler afdroeg, geen idee had hoe bureaucratisch-nauwkeurig het achter de schermen toging.

Er waren huurders die vonden dat zij door trouw de huur te betalen in de loop van de jaren hun woning eigenlijk dubbel en dwars hadden afbetaald. De woning was als 't ware een beetje van hen geworden. Dat was natuurlijk een misverstand. Zonder gemeenschapsgeld zouden ze nooit een woningwetak boven hun hoofd hebben gekregen. Anderzijds was het insluipen van dit misverstand bij de huurders ook wel weer te begrijpen, want zij toverden vaak hun sober onderhouden woningwetwoningen door zelfwerkzaamheid om tot ware woonpaleisjes.

De kopgroep

Het was voor de initiatiefnemers van de Woningwet een beetje teleurstellend dat bouwverenigingen niet overal in het land als paddestoelen uit de grond rezen. In 1904 waren in Nederland pas drie woningbouwverenigingen erkend als 'toegelaten instelling'. Het jaar daarop kwamen er twaalf bij. Onder de veertien woningbouwverenigingen die in 1906 hun erkenning kregen was ook de Bouwvereniging Eenvoud. Bouwvereniging Eenvoud kwam dus de eer toe te behoren tot de kopgroep uit de eerste jaren van de Woningwet.

Toen in 1913 Nationale Woningraad als overkoepelend orgaan van woningbouwverenigingen werd opgericht, waren er in totaal net over de 300 erkende woningbouwverenigingen.

Merkwaardig genoeg zagen de bestuurders van Eenvoud het belang van de Nationale Woningraad niet in. De voordelen van het lidmaatschap wogen

niet op tegen de contributie, vonden ze. Bij herhaling werd de uitnodiging om lid te worden van de hand gewezen. Pas in augustus 1940, toen Nederland in de Tweede Wereldoorlog was meegesleurd, kwam Eenvoud er toe zich aan te melden als lid van de Nationale Woningraad, waarschijnlijk uit vrees voor krasse maatregelen van de Duitse bezetter.

De oprichting van Eenvoud

Omdat het later door het bestuur zelf in een brief werd vermeld, mogen we met enige zekerheid aannemen dat op 19 februari 1906 de Bouwvereniging Eenvoud werd opgericht in het huis van dokter Veen Valck, het statige huis naast de Lutherse kerk aan de Burgwal. Waar in onze tijd jarenlang 't Speelwerk de creativiteit bevorderde, leidde aan het begin van de vorige eeuw de creativiteit van dokter Veen Valck en de mannen die hij voor zijn initiatief had weten warm te krijgen, tot de oprichting van een bouwvereniging. Waarom die bouwvereniging werd getooid met de naam Eenvoud weten we niet. Het kan zijn dat de oprichters hun werk in alle bescheidenheid niet zo hoog aansloegen. Mogelijk ook wilden zij door de keuze van een eenvoudige naam vermijden dat de bekende stuurliu aan de wal hen om hun overmoed zouden uitlachen.

De oprichtingsdatum van Eenvoud werd vermeld op het titelblad van de statuten, ook bij latere herzieningen. Anders zou het oerbegin van Eenvoud in de nevelen van het verleden verborgen zijn gebleven. Op het schutblad van het eerste eenvoudige cahier, waarin de notulen van de bestuursvergaderingen zouden worden opgetekend, zette de secretaris met sierlijke letters van formaat: 'Bouwvereening Eenvoud opgericht 19 februari 1906'. Wat echter op die alleszins gedenkwaardige dag de gemoederen bewoog en welke afspraken werden gemaakt, dat hebben de eerste bestuurders van Eenvoud niet voor het nageslacht bewaard.

De eerste notulen zijn die van de bestuursvergadering van 11 april 1907, een goed jaar na de oprichting. 'Bestuursvergadering, gehouden 11 April 1907, ten huize van den heer Veen Valck. Aanwezig alle leden. Deze eerste Bestuursvergadering - de vorige vergaderingen waren als algemeene vergaderingen beschouwd -, hoofdzakelijk belegd tot het vaststellen van de agenda voor de Algemeene Vergadering in April, werd ingeleid met het voorlezen door den secretaris van het jaarverslag, dat ingevolge art. 18 van de Statuten door het Bestuur moet worden uitgebracht aan de Algemeene Vergadering en ingevolge art. 21 aan Burgemeester en Wethouders. Het verslag werd goedgekeurd.'

Uit dit begin van de bestuursnotulen kunnen we opmaken dat er al heel wat ongenotuleerd voorwerk was verricht in het voorbije jaar 1906. Getuige het brievenboek ging op 3 april 1906 de eerste brief bij Eenvoud de deur uit. Hij was gericht aan de Koningin. 'Aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden. Geven met verschuldigten eerbied te kennen ondergeteekenden Mr. H.S. Veldman, A.J. Reijers, C.J. Veen Valck, R. Reuijl en J.C. Berk, vormende het bestuur der vereeniging 'Bouwvereeniging Eenvoud' te Kampen, dat zij op de hierbij gaande Statuten van genoemde vereeniging Uwe Koninklijke goedkeuring aanvragen, ingevolge de wet van 22 April 1855, dat het Uwe Majesteit moge behagen die goedkeuring te verleen. Van Uwe Majesteit de zeer onderdanige dienaren en getrouwe onderdanen.' Bij Koninklijk Besluit van 29 oktober 1906 werden de statuten van Eenvoud goedgekeurd. Aansluitend werd bij Koninklijk Besluit van 18 december 1906 de bouwvereniging erkend als 'Vereeniging uitsluitend werkzaam in het belang van de verbetering der volkshuisvesting'. Nu kon de Bouwvereniging Eenvoud publiekelijk aan de slag.

De geestelijke vader van Eenvoud

Uit een brief van 21 januari 1920 van het Eenvoudbestuur aan dokter Veen Valck, die met zijn vrouw op vakantie in het Grand Hotel de la Paix in Genève verbleef, worden wij gewaar dat dokter Veen Valck de gangmaker van Eenvoud was geweest. Het bestuur wilde namelijk aan het gemeentebestuur voorstellen één van de straten op 't Klooster naar Veen Valck te vernoemen. Het bestuur vroeg dokter Veen Valck om zijn toestemming: 'En hoewel het bedenken van een naam voor een straat over 't algemeen zeer lastig is, thans bleek het een heel eenvoudige zaak te zijn. Het bestuur is er namelijk ten zeerste van overtuigd, dat Eenvoud aan u grooten dank verschuldigd is. U toch is de eigenlijke oprichter van Eenvoud, U nam het initiatief, U bereidde alles voor, U won alle leden, U zorgde, dat het grondkapitaal bijeenkwam, U bedacht den naam Eenvoud, enz. enz. U is in één woord de geestelijke vader van Eenvoud. En waar zij, toen nog in de kinderjaren, thans tot volle ontwikkeling is gekomen, daar beseft zij thans eerst recht welk een belangrijk maatschappelijk werk U toen tot stand gebracht hebt, waarvoor U dank en hulde toekomt.' Dokter Veen Valck nam de hulde minzaam in ontvangst.

In de brief van Eenvoud d.d. 15 februari 1921 aan B en W werd de loftuiting herhaald: 'Het bestuur zou er prijs op stellen, dat de eerste straat werd genoemd naar den oprichter van Eenvoud, den heer C.J. Veen Valck, thans

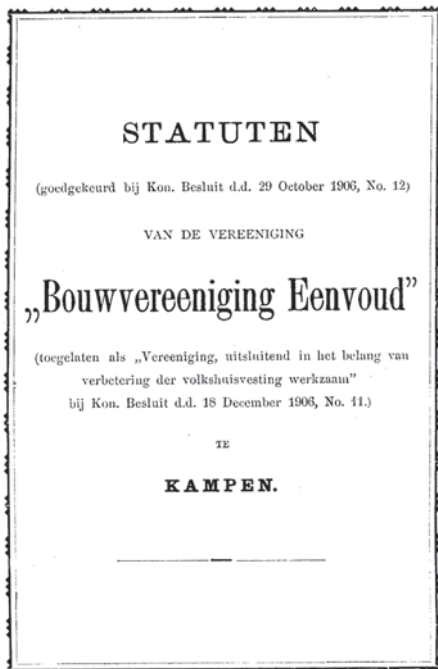
Dokter Cornelis Jacobus Veen Valck was de gangmaker bij de oprichting van Bouwvereniging Eenvoud (Frans Walkate Archief Kampen).

te Nijmegen. De heer Veen Valck toch nam alleen het initiatief tot het oprichten van Eenvoud. Nadat hij zich omtrent het oprichten van bouwverenigingen op de gronden der Woningwet volkomen op de hoogte had gesteld en alles had voorbereid, zocht hij contact met anderen, slaagde erin leden te winnen en het noodige grondkapitaal bijeen te brengen en had de voltoening, dat 19 februari 1906 de oprichting van Eenvoud een feit werd. Van 1906 tot 1911 was hij secretaris. Waar Eenvoud sedert zulk een vlucht heeft genomen, waar thans bij den heerschenden woningnood en de ongelukkige woningtoestanden eerst recht duidelijk blijkt, welk een uitnemend werk de heer Veen Valck met die oprichting tot stand bracht, daar meent het bestuur, dat de heer Veen Valck aanspraak heeft op den dank van Eenvoud en van het algemeen

en dat die dank het best kan worden geuit door een der straten naar hem te noemen en daarmee zijn naam voorgoed aan Eenvoud te verbinden.' En zo kwamen bij raadsbesluit de namen Veen Valckstraat en Kloosterplein op de kaart van Kampen. Toen de parallel lopende straten op 't Klooster gereed waren, kregen die de namen van burgemeester Wttewaall van Stoetweghen en van burgemeester Van Blommestein. Dat was niet helemaal naar de zin van het Eenvoudbestuur: deze burgemeesters waren groter eer waardig.

De oprichters van Eenvoud

Op het titelblad van de statuten, ook de latere, werden de namen van de oprichters van Eenvoud vermeld: C.J. Veen Valck, mr.dr. H.S. Veldman, J.C. Berk, A.J. Reijers en R. Reuijl. Men kan het zien als de respectvolle vermelding

Eenvoud had drie verjaardagen: oprichting 19 februari 1906, goedkeuring statuten 29 oktober 1906, erkenning als woningcorporatie 18 december 1906 (Archief Eenvoud).

Een zaailing was het wel. De oprichters waren praktisch allemaal lid van het Nut. De verschaffers van het startkapitaal van Eenvoud ook. Zij ontmoetten elkaar op de Nutsavonden. Dokter Veen Valck kon ze in de wandelgangen warm zien te krijgen voor zijn idee een woningbouwvereniging op te richten. Het woningvraagstuk moest in Kampen aangepakt worden door de bouw en verhuur van betaalbare arbeiderswoningen. Veen Valck wist voor 20.000 gulden aan toezeggingen binnen te halen. Uiteindelijk werd tot een bedrag van 10.000 gulden van de toezeggingen gebruik gemaakt.

Een hypothecaire lening van het Medicijfonds

Als dokter had Veen Valck veel te maken met het zogeheten Medicijn-, Toelaag- en Begrafenisfonds. Dat was één van de activiteiten van het

ding van de 'founding fathers' van Eenvoud, als op een Memorietafel. Maar waarom werden ze in deze volgorde genoemd?

We zouden ook wel graag willen weten waarom juist deze mannen de oprichters van Eenvoud waren. Wat bracht - in dezelfde volgorde - een dokter, een gemeentesecretaris, een pannenfabrikant, een hoofdopzichter bij gemeentewerken en een onderwijzer bijeen in het bestuur van een bouwvereniging? Wij weten het niet. Niemand vond in die dagen, noch in later tijd een toelichting nodig.

De Woningwet en de woningbouwverenigingen die de wet in de praktijk zouden brengen, kwamen voor een belangrijk deel voort uit de creatieve ideeënwereld van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De bouwvereniging Eenvoud was niet een rechtstreekse loot aan de stam van het Kamper Nutsdepartement.

N°. 1. Jan/Naar Majesteit de Koningin
der Nederlanden

Kampen, 3 April 1906.

Geven met verschuldigd^{en} verbod te kennen ondergetekenden M^r. H. S. Veldman, H. J. Reijers, C. J. Van Valck, R. Reusel en J. C. Berk, vormende het Bestuur der vereeniging „Bouwvereeniging Eenvoud“ te Kampen, dat zij op de hierbij gaande Statuten van genoemde vereeniging Uwe Koninklijke goedkeuring aanvragen, in gevolge de wet van 22 April 1885, dat het Uwe Majesteit moge behagen die goedkeuring te verleenen.
Van Uwe Majesteit de Keer onderdanige dienaars/ en getrouwe onderdanen/.

Bijlage

Bijlage: De algemeene vergadering der leden van de „Bouwvereeniging Eenvoud“ te Kampen, overwegende, dat het gewenscht is op de Statuten der vereeniging te ver. krijgen de Koninklijke goedkeuring in gevolge de wet van 22 April 1885, besluit 1/4 h. st. het bestuur te machtigen:

- 1° de bedoelde Koninklijke goedkeuring aan te vragen;
- 2° thoudanige kleine wijzigingen in de Statuten aan te brengen als nu, „dig zijn“ om aan de eventuele bekwamen van het Departement van Justitie tegemoet te komen.

Voor gelijkleidend uittrekkel uit de notulen der algemeene vergadering op 19 Februari 1906.

De eerste brief die Eenvoud liet uitgaan was een verzoek om erkenning als woningbouwvereniging (Archief Eenvoud).

Kamper Nutsdepartement. De gewone man kon zich tegen een minimale premie verzekeren tegen onverwachte rampspoed. De fondspremies moesten worden belegd en Veen Valck hoopte een deel daarvan voor Eenvoud beschikbaar te kunnen krijgen. Na informele contacten werd in maart 1907 officieel aan de bestuurders van het Medicijnfonds gevraagd of zij bereid waren gelden in de Eenvoudonderneming te investeren, bij wijze van hypotheek. De principetoezegging werd betrekkelijk vlot verkregen, maar de concretisering daarvan vergde de nodige tijd en moeite. Aangezien het bestuur van het Medicijnfonds niet gemachtigd was gelden te beleggen in gebouwde eigendommen, moest eerst het reglement van het Medicijnfonds door een besluit van het Kamper Nutsdepartement worden aangepast.

Het Eenvoudbestuur had uitgerekend dat de huren van de toekomstige woningen te hoog uitkwamen. Daarom probeerde Veen Valck van het Medicijnfonds gedaan te krijgen dat de hypothecaire lening een 50-jarige looptijd zou hebben, maar dan zonder aflossing. Daarin wilde het fondsbestuur niet toestemmen. Uiteindelijk maakte het allemaal niet zoveel uit, omdat aanstonds een rijksbijdrage in het jaarlijks tekort van de bouwvereniging de financiële plooiën zou gladstrijken. Maar dat was bij de start van Eenvoud nog niet duidelijk.

Al met al werd pas op 3 november 1910 ten overstaan van notaris Carsten de hypotheekakte getekend, waarbij Eenvoud over de lening kon beschikken. Het Nutsdepartement, dat zelf de jaren door slecht bij kas was, had later overigens veel profijt van de transactie. In 1917 werd namelijk het Medicijnfonds opgeheven en werden de verzekerden overgedaan aan een professionele verzekeringmaatschappij. De Eenvoudverplichting aan het Medicijnfonds veranderde in een verplichting aan het Nutsdepartement zelf. Tot in lengte van jaren vloeide zo'n 500 gulden per jaar aan rente en aflossing in de kas van het Nutsdepartement. Dat geld kwam uitstekend van pas bij het organiseren van de culturele Nutsavonden.

Bouwvereniging met aandelen

In het geval van Eenvoud was het begrip bouwvereniging eigenlijk een beetje misleidend. Het lidmaatschap van de bouwvereniging kwam alleen toe aan de oprichters en aan de bezitters van een Eenvoudaandeel. In totaal waren er van meet af aan maar vijfentwintig leden, bij wie 40 aandelen van 250 gulden tot een totaalbedrag van 10.000 gulden waren geplaatst. Het aandeel was in feite niet meer dan een obligatie die tot in lengte van jaren ten hoogste 4 procent rente opbracht. Dat was overigens een gangbare opvatting van het begrip 'aandeel', ook bij andere coöperatieve bouwverenigingen in Kampen zoals Des Werkmans Vriend. Aanvankelijk was bepaald dat de 4 procent 'dividend' alleen zou worden uitbetaald in geval van een batig saldo. Aangezien er echter sprake was van tekorten in plaats van winst en de bouwvereniging leefde van de vergoedingen van rijk en gemeente, werd de 4 procent beschouwd als een rentevergoeding van geleend startkapitaal.

Bij de oprichting van Eenvoud werd bepaald, dat de aandelen niet werden afgelost en de nominale waarde door de bezitter van het aandeel ook niet kon worden opgeëist. Dat stoorde niemand, ook niet toen de aandelen overal in het land verspreid raakten. Het enige wat te doen stond wanneer bij

Het stamkapitaal van Eenvoud werd verkregen door de uitgifte van aandelen van f 250.-. De aandelen waren eigenlijk obligaties, die 4% rente deden. Een aandeel in de winst was er niet bij (Archief Eenvoud).

bedoelde manoeuvre. Om tot bestuurslid te worden benoemd moest de betrokkene aandeelhouder zijn. Was dat niet het geval, dan werd een aandeel opgeduikeld en op naam van het nieuwe bestuurslid gesteld. 'Mocht een der beide aandeelhouders of beiden hun aandeel (aan het bestuur) willen overdragen, zoo zullen wij dit gaarne van U vernemen, daar wij nog een aandeel moeten hebben voor een pas benoemd bestuurslid, dat nog niet in het bezit van een aandeel is', aldus in 1943 administrateur Veltman in een brief namens het bestuur van Eenvoud.

Dat de aandelen geen groot gewicht in de schaal legden, bleek ook daaruit

overlijden een Eenvoud-aandeel in een boedel werd aangetroffen, was een verzoek indienen bij Eenvoud om het betreffende aandeel op naam van de nieuwe eigenaar te stellen. Het was begrijpelijk dat de belangstelling voor het wel en wee van Eenvoud bij de aandeelhouders in de loop van de jaren verflauwde. Eigenlijk was die belangstelling van het begin af aan gering geweest. Toen dokter Veen Valck in 1906 bij vrienden en bekenden de aandelen van Eenvoud probeerde te slijten, zullen die wel niet de moed gehad hebben te weigeren een bedrag van 250 gulden of een veelvoud daarvan in te leggen. Positief gezien zal menigeen ook best met liefde en sociaal gevoel aan het project van Veen Valck hebben willen bijdragen. Afgezien van vrekkige lieden, die je onder alle lagen van de bevolking aantreft, brachten de gegoede mensen in de praktijk waar ze bij waren groot gebracht: aards bezit schept verplichtingen.

De aandelenopzet van Eenvoud leidde tot een merkwaardige, goed-

dat de aandeelhouders op de Algemene Vergaderingen niet zoveel stemmen konden uitbrengen als zij aandelen bezaten. Zo had de gelukkige bezitter van zeven aandelen slechts twee stemmen. Met dertig aandelen had je toch nog maar zes stemmen. Niemand kwam op het idee zes van zijn zeven aandelen op naam van bevriende personen te stellen, zodat hij dan zogenaamd door hen gemachtigd op de Algemene Vergadering zeven stemmen in plaats van twee kon uitbrengen. Omdat niemand in de Eenvoud-aandelen geïnteresseerd was ging het altijd goed. Toch konden ooit een keer de aandelen een zwakke stee in de organisatie worden.

Algemene Ledenvergadering

De aandeelhouders hadden toegang tot de Algemene Ledenvergadering. Die Algemene Ledenvergadering kwam slechts een paar keer per jaar bijeen. Zij had in theorie invloed op het bestuur. Buiten de bestuursleden kwam echter slechts een enkel lid opdagen, meestal voor zijn fatsoen. Zelfs diegenen die de jaarstukken hadden moeten controleren, namen vaak niet de moeite ter vergadering te komen om de penningmeester de eer te geven die hij verdiende. Naar buiten werd de schijn opgehouden dat Eenvoud bestuurlijk goed en democratisch georganiseerd was. Het Eenvoudbestuur schreef bijvoorbeeld aan B en W of aan de gemeenteraad, dat de Algemene Vergadering het bestuur gemachtigd had tot het uitvoeren van bepaalde besluiten. De insiders wisten hoe dat ging: het bestuur had eigenlijk gewoon zichzelf formeel de machtiging gegeven.

3. De Eenvoudstraat 1910

Een moeilijk terrein

Met voortvarendheid ging het bestuur van de Bouwvereniging Eenvoud op zoek naar een geschikt terrein waar de eerste woningbouw met succes zou kunnen plaatsvinden. De aandacht richtte zich al spoedig op een plek nabij de fabriek van Berk aan de Noordweg. Daar lag al de Spaarbankstraat en er was plaats voor een tweede straat die daaraan parallel zou kunnen lopen: de Eenvoudstraat.

Het overleg over de aankoop van een deel van het terrein tussen Noordweg en IJssel verliep echter traag. Eigenaar H. Kanis was wel tot verkoop bereid, maar hij wilde er niet minder van worden. Bij nader inzien was het terrein niet zonder problemen. Het was allesbehalve vlak, omdat het indertijd klei

Bouwvereniging Eenvoud werd in 1906 opgericht ten huize van dokter Veer Valck, Burgwal 86. In de loop van de jaren kreeg het gebouw verschillende bestemmingen. Nu bouwt woningcorporatie Deltawonen er appartementen in. Foto Wim van 't Oever.

had moeten leveren als grondstof voor de naastgelegen steenbakkerijen. Er was naar hartelust gegraven en toen de klei op was, bleef het terrein ietwat desolaat achter. Er was ook nog sprake van een kolk, een sloot en de nodige greppels. Zonder grondig egaliseren en ophogen kon men niet gaan bouwen. Wie zou dat betalen? Er moest ook een riool door de te bouwen straat komen met een aansluiting op de IJssel. Kon dat via het resterende terrein van Kanis, of misschien via het riool van de Spaarbankstraat? Zouden er

geen moeilijkheden ontstaan, wanneer - zoals het plan was - in de naaste toekomst een gemeenteriool in de Noordweg via de Eenvoudstraat op de IJssel zou komen te lozen?

Kanis mocht dan misschien een lastige onderhandelingspartner zijn, voor hem was het allesbehalve plezierig een voorlopig koopcontract te tekenen. Hij liep de kans dat Eenvoud van de koop zou moeten afzien, wanneer zou blijken dat de bouwplannen niet te realiseren waren.

Dat het overigens de bestuurders van Eenvoud ook toen al ernst was met de kwaliteit van de woonomgeving bewijst de zinsnede in het voorlopig koopcontract met betrekking tot het overblijvende terrein: 'Op het overige terrein (van Kanis) wordt ten behoeve van de Bouwvereniging Eenvoud een servituut gevestigd, inhoudende, dat op dat terrein niets wordt toegelaten, wat door den stank hinder verwekt, of voor de gezondheid schadelijk is, ter beoordeeling van B. en W. van Kampen.' Alsof men er een voorgevoel van had, dat zich in de toekomst ongewenste ontwikkelingen zouden kunnen voordoen. Inderdaad kocht de firma Berk van Kanis de rest van het terrein met het oog op eventuele toekomstige fabrieksuitbreiding. Buurmans erf is immers maar eenmaal te koop. Gelukkig voor Brunnepe bleef het terrein er tot op de dag van vandaag onbebouwd bij liggen.

Moeilijke keus

In het bestuur van Eenvoud was men er nog niet over eens welk type woning gebouwd zou gaan worden. Om een plan haalbaar te maken zou-

den misschien naast 'enkele woningen' ook 'dubbele woningen' gebouwd moeten worden, dat wil zeggen een combinatie van beneden- en bovenwoningen.

De bestuursleden Berk en Reijers hadden daar geen oren naar. Zulke woningen waren impopulair en zorgden voor veel overlast. Voorzitter Veldman voelde ook niet veel voor bovenwoningen, maar hij wees nadrukkelijk op de financiële consequenties. Als de gemeenteraad niet met subsidie over de brug kwam, zou er niets anders op zitten. Meer woningen bouwen betekende straks immers meer huur incasseren. De bestuursleden verenigden zich op een voorlopig plan van 48 woningen, waarvan 16 als dubbele woningen. Echter, de inspecteur van de volksgezondheid Faber, die over de woningbouw een doorslaggevend advies moest uitbrengen, wilde zelfs met dit compromis onder geen beding instemmen.

Architect Broekema

Inmiddels was architect G.B. Broekema op verzoek van het bestuur aan het ontwerpen gegaan. Hij had voor het bestuur van de Nutsspaarbank de Spaarbankstraat ontworpen. De keus viel dus bijna vanzelfsprekend op hem. Bovendien was hij, afgezien van zijn collega-gemeenteraadslid architect De Graaf, eigenlijk de enige 'echte' architect in Kampen. Doorgaans bouwden de Kamper timmerlieden-aannemers naar eigen ontwerp. Zij waren vakbekwaam en best in staat huizen te bouwen. Met architect Broekema konden zij zich echter niet meten, al meenden ze misschien van wel.

In de loop van de 19de eeuw waren bijna steeds de stadsarchitecten - Plomp en na hem Bondam - als architect opgetreden, wanneer er voor rekening van particulieren iets fraais gebouwd moest worden. In die lijn was ook Broekema in 1899 bij de Dienst Gemeentewerken als een soort stadsarchitect aangenomen. Broekema veroorloofde zich echter als gemeenteamtenaar een al te grote vrijheid. Te vaak werd hij onder werktijd gesignaleerd in de Buitenwacht of een ander etablissement, waar hij dan met opdrachtgevers of aannemers overleg pleegde. Burgemeester Van Blommestein en Broekema's directe chef, de directeur van gemeentewerken De Vidal de St. Germain, waren daar absoluut niet van gecharmeerd. Zij verboden Broekema voortaan zijn particuliere architectenpraktijk in de tijd van de baas uit te oefenen. Binnen de kortste keren was Broekema - nog net niet met ruzie - weg bij gemeentewerken. Broekema vestigde zich met succes in Kampen als zelfstandig architect. Hij was een ontwerper met allure. Allure in de omgang met mensen was niet zijn sterkste kant.

De man die door het vroegtijdig vertrek van Broekema de uitgelezen kans kreeg de vrijgekomen plaats bij de gemeente in te nemen, was opzichtertekenaar A.J. Reijers. Daarmee trok Kampen een lot uit de loterij. Reijers was autodidact, een natuurtalent op het gebied van de bouwkunde, met een verrassende belangstelling voor bouwkunst en monumenten. Vooral dankzij Reijers gebeurden er in Kampen niet meer zulke ruïneuze rampen als de afbraak van de Hagenpoort en van het Heilige Geest-Gasthuis aan de Oudestraat.

Succesformule

Opmerkelijk was de ontwikkeling die de woningbouw in Kampen doormaakte, aansluitend bij de landelijke trend. Broekema's Spaarbankstraat en Eenvoudstraat sloten nog helemaal aan bij de succesformule: straten met rijtjeswoningen. In die traditie waren in de binnenstad bijvoorbeeld door particulieren de Dijkstraat en de Valkstraat gebouwd, vervolgens door Patrimoniums Bouwlust ook de Spuistraat en de Patrimoniumstraat. De Spaarbankstraat, de Eenvoudstraat en ook de zogeheten Berkstraten pasten in de reeks van rijtjeswoningen, ook al waren ze een stuk royaler van opzet. In de jaren erna zou de woningbouw in het Begijnkwartier een doorbraak betekenen: tuindorpachtige woningbouw, gebogen straten, plantsoentjes, voortuintjes zelfs.

Aan die doorbraak waren architecten en opdrachtgevers in 1907 nog niet toe. De bestuurders van de Nutsspaarbank waren wat trots op hun Spaarbankstraat: een keurige rij van maar liefst 44 arbeiderswoningen met aansluitend echte winkelhuizen op de hoek bij de Noordweg.

In zijn ontwerp van de Eenvoudstraat bleef architect Broekema bij zijn succesformule.

Het bestuur van Eenvoud ging echter niet vlot akkoord met de door Broekema ontworpen woningen. De gevelwanden waren te saai. Er moest meer variatie in de woningtypen komen.

Broekema ontwierp het gevraagde, het bestuur tekende en verbeterde, overlegde met woningbouwinspecteur Faber. Op zijn aandringen werd een bezoek gebracht aan nieuw gebouwde arbeiderswoningen in Deventer. Het kan zijn dat juist de intensieve bemoeienis van de bestuursleden een vlotte voortgang van de planontwikkeling belemmerde. Tot overmaat van ramp wilden ook B en W en de gemeenteraad zich met het woningtype bemoeien. Bij wijze van compromis werd besloten dan maar het B en W-type en het Eenvoudbestuur-type half om half te bouwen. Ten slotte kwam er als gevolg

De Eenvoudstraat gezien vanaf de Noordweg. Foto Wim van 't Oever.

van de keuze van het toilet, toch nog weer een ander type woning van de tekentafel, waarmee de gemeenteraad op 25 mei 1909 akkoord ging. De woning zou nu de volgende indeling hebben: beneden een kleine voorkamer, een achterkamer met bedstede en een uitgebouwde keuken; boven één of twee slaapkamers en een zoldertje. Aanvankelijk wilde het bestuur geen bedsteden, maar het zwichtte voor de voorkeur van de gewone man, die misschien anders geen oog dicht zou doen.

Rekest aan de gemeenteraad

Op 25 november 1909 schreef Eenvoudsecretaris Veen Valck zijn 45ste brief: 'Aan den Raad der Gemeente Kampen. Het Bestuur van de Bouwvereniging Eenvoud richt zich tot de Raad der Gemeente Kampen met het verzoek aan genoemde vereniging, op de grondslagen in de Woningwet omschreven, een rentegevend voorschot te verstrekken ten bedrage van zes en zestig duizend één honderd drie en tachtig gulden, f 66.183,-, of zoveel meer of minder als na gehouden aanbesteding noodig zal blijken te zijn, ten behoeve van de voor de volkshuisvesting aan te wenden kosten der stichting van 54 arbeiderswoningen. Tot toelichting van dit verzoek diene het volgende: Met het gevraagde rentegevend voorschot van f 66.183,- en het door het

De Eenvoudstraat gezien vanaf de Noordweg, met de tegenwoordige straatindeling.
Foto Wim van 't Oever.

Fondsbestuur van het Nutsdepartement alhier voor dat doel beschikbaar gestelde bedrag van f 20.000,- als eerste hypotheek met vijftigjarige annuïteit, benevens het door de aandeelhouders te storten bedrag van f 10.000,-, is de vereniging voornemens tot den bouw dier woningen over te gaan op een terrein, gelegen aan den Noordweg naast dat van de Nutsspaarbank en van ongeveer dezelfde lengte en breedte als dat terrein, waarvan de teekeningen in triplo hiernevens gaan. Zij wenscht die woningen te verhuren voor een weekhuurprijs van gemiddeld ongeveer f 2,-, zooals uit hierbij gaande bijlage A blijkt. Tevens laat het Bestuur dit verzoek vergezeld gaan van eene missive

van de Gezondheidscommissie alhier, bijlage B, waaruit de wenschelijkheid spreekt zoo spoedig mogelijk in de woningnood te voorzien. Hetwelk doende, enz. Het Bestuur van de "Bouwvereniging Eenvoud", mr. H.S. Veldman, voorzitter. C.J. Veen Valck, secretaris.'

Het betere als vijand van het goede

Ook aan het begin van de 20ste eeuw werd veel tijd verdaan voor het tot gemeentelijke besluitvorming kwam. De bal werd rond gespeeld, zonder dat er gescoord werd. Nu eens lag het aan het Eenvoudbestuur, dan weer aan de architect; nu eens lag het aan B en W, dan weer aan de Raad. Men zou verwachten, dat binnen het overzichtelijke Kampen van die dagen zaken gemakkelijk konden worden kortgesloten. Meningsverschillen konden toch uit de weg geruimd worden door gewoon even bij elkaar langs te gaan. Zo eenvoudig was het blijkbaar niet. Het ging allemaal nogal formeel en afstandelijk. Burgemeester en wethouders waren niet erg eensgezind in hun kijk op het woningvraagstuk, zodat een vlotte afhandeling in de raad van het Eenvoudrekest allesbehalve verzekerd was. En dat terwijl Eenvoudvoorzitter Veldman op het stadhuis functioneerde als rechterhand

van burgemeester Van Blommestein. Eenvoudsecretaris Veen Valck was raadslid, evenals architect Broekema.

In de raadsvergadering van 30 februari 1909 ontspoon zich een fikse discussie over de vraag hoe de slechte woontoestanden in Brunnepe moesten worden aangepakt. Eenvoud bood een strook grond aan, die de gemeente goed kon gebruiken om de Noordweg te verbeteren. Het aanbod ging vergezeld van een verzoek om subsidie in de aanleg van de toekomstige Eenvoudstraat. B en W stelden voor op beide punten afwijzend te reageren. Daartoe werd door de meerderheid van de raad besloten.

Waarschijnlijk wilde burgemeester Van Blommestein via de gemeenteraad Eenvoud een schot voor de boeg geven: stop met het plan Eenvoudstraat. De burgemeester voelde niets voor de Eenvoudplannen. Hij miste er visie in. Waarom één enkele straat bouwen? De wantoestanden in de Brunneper polder, het gebied Pannekoekendijk-Brandsloot-Noordweg, vroegen dringend om een grootscheepse aanpak. Die gedachte had ook gemeentesecretaris en Eenvoudvoorzitter Veldman al eerder zonder succes bij het Eenvoudbestuur op tafel gelegd. Van hem werd uit de aard van zijn functie in de raad geen woord vernomen. Hij moet zich knap ongemakkelijk gevoeld hebben.

Ellendige toestand

Misschien wilden niet alle raadsleden de krasse woorden 'ellendige toestand' en 'een poel van ellende' van het raadslid De Graaf overnemen, maar algemeen was men het erover eens, dat aan de slechte woontoestanden in Brunnepe wat gedaan moest worden. De Brunneper polder was een laagte waarvan de omringende dijkranden in de loop der jaren steeds meer in het wilde weg waren volgebouwd. Achter de dijkwoningen waren sloppen en stegen ontstaan met woningen, die de toets van de kritiek niet konden doorstaan. En dan lag daar ook nog de Schokkerbuurt, ook niet het toonbeeld van geslaagde woningbouw.

Het gebied viel steeds meer ten prooi aan verpaupering. Er ging een aanzuigende werking uit op allerlei slag van mensen aan de zelfkant van de samenleving. Voor een habbekrats kon je er wonen en aanrommelen.

Hoe het probleem het beste kon worden aangepakt, wist niemand. Het was als een vicieuze cirkel. Alles tegen de vlakte gooien was de beste oplossing, maar waar moesten de bewoners van die minderwaardige huizen dan naar toe. Zij konden of wilden maar weinig huur verwonen. Ze waren niet op het wegleggen van een redelijke huur ingesteld. Eigenlijk vonden ze het huisje waarin ze bivakkeerden zo gek nog niet. Ze moesten er niet aan denken dat

ze hun vertrouwde, rommelige leefruimte moesten verruilen voor een proper huisje in een rijtje.

Kregelige stemming

De welhaast onoplosbare situatie veroorzaakte een enigszins kregelige stemming in de raad. De burgemeester toonde zich in zijn wiek geschoten dat hij in de raad slechts een enkele medestander vond voor zijn grondige aanpak. Zelfs de wethouders vielen hem af. Wie het niet eens was met de burgemeester noemde zichzelf een realist, zoals wethouder en sigarenfabrikant Van der Mijle. Zijn mening was: laat Eenvoud nu eerst maar die 54 woningen bouwen. Dan kunnen we daarna in alle rust verder zien. Het betere is immers de vijand van het goede. De burgemeester vreesde, dat er dan voorlopig helemaal niets van het aanpakken van de wantoestanden zou komen.

Het ergerde de burgemeester dat Eenvoud niet had willen luisteren. Al eerder had hij voorgesteld in de bestuursvergadering van Eenvoud persoonlijk een toelichting te komen geven. Dan was er vrij zeker een hoop tijd bespaard en was er een plan van meer allure bij de gemeente op tafel gekomen. Eenvoud, waarschijnlijk het doordrijven van Van Blommestein vrezend, had de persoonlijke interventie van de burgemeester afgewimpeld.

De burgemeester wilde kort en goed Eenvoud verplichten het plan Eenvoudstraat te koppelen aan een plan voor de andere kant van de Noordweg. Wethouder Van den Oever, later gemeentesecretaris als opvolger van mr. Veldman, had een tussenvoorstel. Eenvoud zou de gemeente moeten toezeggen na de bouw van de Eenvoudstraat de problemen van de Brunneper polder te helpen aanpakken. In het voorstel van wethouder Van den Oever kreeg Eenvoud de nodige slagen om de arm aangeboden.

Vooruit dan maar

Er zat voor Eenvoud niet anders op dan zich uit te spreken voor het compromisvoorstel van wethouder Van den Oever. Alleen door de bereidheid uit te spreken tot verdere woningbouw aan de andere zijde van de Noordweg, leek het mogelijk de raad mee te krijgen in het plan voor de Eenvoudstraat.

Zo eenvoudig ging het echter niet. In de raadsvergadering van april 1909 deed de raad de discussie nog eens uitgebreid over. Bovendien wilde een aantal raadsleden de keuze van het woningtype dat Eenvoud wilde bouwen aan de raad voorbehouden. Ten slotte staakten de stemmen, zodat ook voor

In de lateien heeft architect Broekema voor de levendigheid de initialen van Eenvoud verwerkt.
Foto Wim van 't Oever.

photografieën liet zien van villa's om en bij Arnhem, gebouwd van betonsteen, die in prijs met waalsteen kan concurreren, werd de vergadering gesloten', aldus notuleerde secretaris Veen Valck het slot van de bestuursvergadering van 30 oktober 1909.

Op de schreden terugkeren?

Het voorjaar van 1910 brak aan, maar bij het Eenvoudbestuur was van een optimistische lentestemming niet veel te merken. Op de valreep van 1909 had de raad het verzoek van Eenvoud goedgekeurd om een bouwvoorschot aan te vragen bij het rijk. De brief ging uit, maar goed bericht uit Den Haag liet op zich wachten.

Intussen bleek de firma Berk het restant van het terrein van Kanis te hebben gekocht, zodat - blij vooruitzicht - in de nabije toekomst Spaarbankstraat en Eenvoudstraat zouden worden ingeklemd tussen fabrieksgebouwen. Voorzitter Veldman probeerde daarom nog één keer het bestuur te bewegen het bouwplan op te geven. De firma Berk herhaalde het aanbod tot overdracht

de daaropvolgende meivergadering royaal stof tot spreken overbleef.

Uiteindelijk werd het voorstel van wethouder Van den Oever aangenomen. Eenvoud kon verder, zij het dat het bestuur de inmenging van de raad in de keuze van het woningtype allesbehalve plezierig vond. Het bestuur meende dat de zelfstandigheid van de bouwvereniging werd bedreigd. Bovendien was het allemaal tijdverspilling. Daarom werd geprobeerd de woninginspecteur Faber ertoe te brengen aan de gemeente een verklaring toe te sturen dat het door Eenvoud gekozen woningtype zijn volle goedkeuring kon wegdragen. Aldus geschiedde.

Bij zo'n stroeve voortgang van de plannen konden de bestuursleden wel een opkikkertje gebruiken.

'Nadat de heer Reijers prachtige

aan Eenvoud van bouwterrein aansluitend aan de Berkstraten. Misschien speelde bij de afwijzing van dit aanbod mee, dat de Eenvoudbestuurders de woningbouw van de firma Berk een beetje als concurrentie voelden. De heren Berk dopten kennelijk graag hun eigen boontjes. Waarom werd er niet wat meer overlegd? Er zat toch niet voor niets een Berk in het Eenvoudbestuur? Enigszins koel in de richting van de firma Berk stond in het jaarverslag van Eenvoud over 1909: 'Doordat enkele leden-aandeelhouders de verbetering der volkshuisvesting ook privatim nastreefden door de aanbouw van arbeiderswoningen, werd het stamkapitaal teruggebracht tot f 15.000.-, waarvan f 10.000.- in den eersten aanbouw (de Eenvoudstraat) werd vastgelegd.' Veen Valck wilde van geen uitwijken weten. Als secretaris legde hij in de notulen vast: 'De heer Veen Valck verklaart er zich tegen, daar alle voorbereidende maatregelen en werkzaamheden genomen zijn en de uitvoering slechts wacht op de reeds lang verbeide toestemming van het Rijk. Wanneer de vergadering tot deze frontverandering mocht besluiten, zal hij zich aan het werkzaam aandeel daarin onttrekken. De heer Berk voelt als directeur der firma veel voor die verandering, maar als bestuurslid van Eenvoud ziet hij bezwaar in het mogelijke tijdverlies'.

Gelukkig werd de onenigheid bezworen door het verheugende bericht eind maart dat de gemeente een afschrift had ontvangen van het Koninklijk Besluit waarbij aan de gemeente een bouwvoorschot werd toegekend ten behoeve van Eenvoud. Bovendien deed de firma Berk een pleister op de wonde door het aanbod voor een bedrag van f 1000,- het opspuiten van het Eenvoudterrein te koppelen aan het opspuiten van het aangrenzend eigen gedeelte.

Het werd nu tijd de financiële dekking te regelen van het voor rekening van Eenvoud komende deel van de bouwkosten. Aan de aandeelhouders werd verzocht hun toezegging na te komen door het bedrag van hun aandeel metterdaad te storten. Bij het Medicijnfonds van het Nutsdepartement werd het verzoek ingediend een deel van de alweer lang geleden beloofde hypothecaire lening ter beschikking te stellen.

De mogelijkheden van de Woningwet

Men moest nog wel even wennen aan de ongekende mogelijkheden die de Woningwet van 1901 de gemeenten en de woningbouwverenigingen bood. Het vereiste als het ware een cultuuromslag, een andere manier van denken over het woningvraagstuk.

Aanvankelijk had ook het Eenvoudbestuur weinig idee van die mogelijk-

heden. De exploitatieopzet ging er in eerste instantie helemaal vanuit dat de exploitatie van de woningen na aftrek van het startkapitaal en een door deze of gene instelling verleende hypotheek sluitend gemaakt moest worden door de huren. Het betekende, dat uitgaande van een haalbare huur van om en nabij de twee gulden, op de bouw zoveel bekibbeld moest worden tot deze financieel uitkon. De magere woninkjes die dan na veel gummen op de tekentafel bleven staan, joegen echter de sociaal ingestelde bouwers het schaamrood op de kaken. De Eenvoudbestuurders slaakten dan ook een zucht van verlichting, toen zij over de mogelijkheden van de Woningwet werden voorgelicht door de inspecteur van de volksgezondheid en door het (woningwet-) College van Bijstand. Ze begonnen door te krijgen op welke royale overheidssteun zij aanspraak mochten maken.

Ook voor de gemeenteraadsleden was het even wennen dat de gemeente doorgeefluik van rijkssubsidies kon zijn op voorwaarde dat de gemeente een deel voor eigen rekening zou nemen. En het meest wonderbaarlijke aan die overheidssubsidies was dat ze bij wijze van voorschot in termijnen werden uitbetaald. Wanneer eenmaal in Den Haag het licht op groen was gezet, kon je als bouwvereniging zonder veel eigen kapitaal aan de slag gaan.

Eisen van de moderne tijd

De bestuurders van Eenvoud maakten het zich niet gemakkelijk. Drie avonden lang namen ze met elkaar het bestek voor de woningen artikel voor artikel grondig door, tot diep in de nacht. De derde avond mocht ook architect Broekema er bij zijn om commentaar te geven op de wijzigingen die het bestuur van plan was aan te brengen.

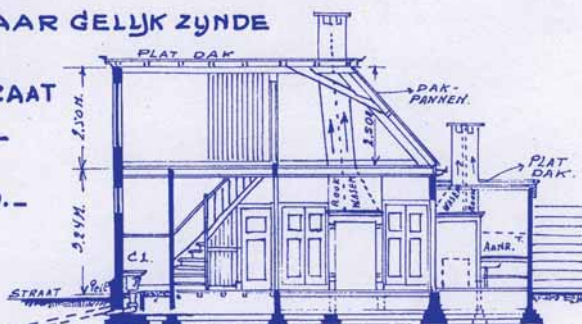
Dat het project Eenvoudstraat niet zo vlot van stapel liep had ook zijn voordelen. Het plan kon nog eens overwogen worden. De plooiën, die men ter wille van de tijd had laten zitten, konden alsnog gladgestreken worden. Ook konden vindingen van recente datum nog worden ingepast zonder dat de zaak onnodig werd opgehouden.

De firma Berk, voluit de Kamper Emaillefabrieken voorheen H. Berk en Zn., was juist begonnen voor eigen rekening 120 arbeiderswoningen te bouwen en vroeg aan de gemeente toestemming voor een nieuwigheid, de zogenaamde secco-closets, in begrijpelijke taal: droogclosets. Wel moest de gemeente dan f 10,- per closet bijdragen. Het was immers ook in het financiële belang van de gemeente, want bij toepassing van het gangbare tonnenstelsel moesten 120 nieuwe tonnen worden aangeschaft. De gemeente-

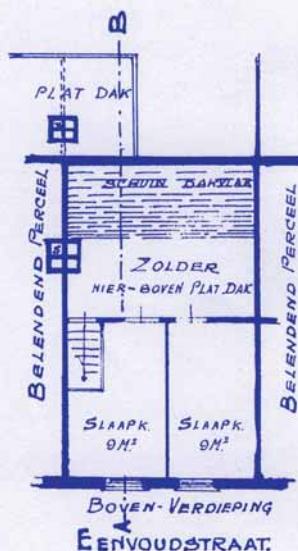
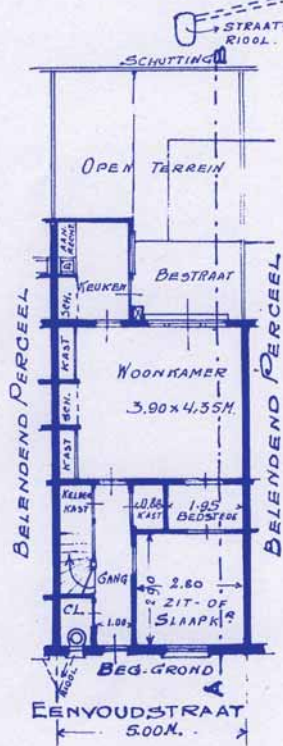
BOUWVEREENIGING EENVOUD
KAMPEN

EEN DER AAN ELKAAR GELIJK ZYNDE
48 HUIZEN
AAN DE EENVOUDSTRAAT
TE KAMPEN. -

SCHAAL 1/100.-

DOORSNEDE A-B.

De oorspronkelijke bouwtekeningen zijn niet bewaard gebleven.
Renovatietekeningen uit 1939 laten zien hoe de situatie bij de bouw in 1910 was.
(Archief Eenvoud)

reiniging moest zorgen voor het legen van de tonnen. In gemeentelijke stukken weten ambtenaren het vaak fraai te omschrijven: 'De bedoeling van adressante is van ons vergunning te vragen de zg. secco-closet te mogen toepassen (het was toen niet: het secco-closet, maar: de secco-closet), liggende het in de bedoeling tevens het in of op de woning vallende menage- en hemelwater langs de closet te voeren, waardoor men toch nog een waterapparaat als 't ware aanwendt.'

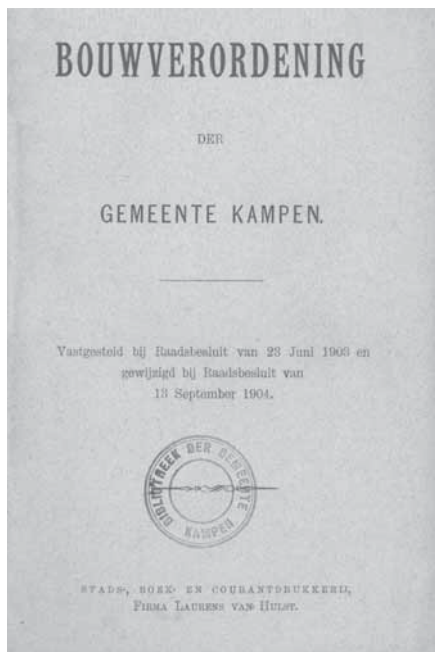
Dat was nog eens milieuvriendelijk! De raad stemde ermee in en zegde de subsidie toe.

Het bestuur van Eenvoud zag ook wel wat in die secco-closets voor de huizen in de Eenvoudstraat. Helaas, het moest - zoals zo vaak - uit de lengte of uit de breedte. Was er voor een gewoon privaat (een wc-hokje) een prima plek buiten op het plaatsje, het secco-closet moest in de woning. Dat betekende een hap uit de voorkamer, die toch al niet zo groot was. Het was nog even de vraag, of je je er als verhuurder goedkoop vanaf kon maken door de closets zonder zitting te installeren. De keus van het bestuur viel op een zitting met naar het leek een goede prijs-kwaliteitverhouding. Dat bleek achteraf een zuinigheid die de wijsheid bedroeg. Al spoedig vergden de closetzittingen veel onderhoud, voortvloeiend uit de aard van het minder juiste closetgebruik.

Een andere modernisering kon worden aangebracht, juist toen de woningen in gebruik genomen werden. De tijden veranderden dankzij de moderne techniek. In de 20ste eeuw werd het langzamerhand minder passend je komst met een bonk op de deur of een luid 'volleek' aan te kondigen. De elektrische bel deed haar intrede. In de Eenvoudstraat kon je voortaan fatsoenlijk 'aanschellen'.

Aanbesteding en bouw

In de *Kamper Courant* van 12 en 19 mei 1910 lazen de bestuursleden met gepaste trots de advertentie met de uitnodiging mee te doen aan de aanbesteding van de Eenvoudstraat. Volgens zeggen zou er veel belangstelling zijn voor het werk. Wel kon de gunning een probleem worden, want vanuit de Kamper bouwwereld was erop aangedrongen dat het werk door Kampenaren zou worden uitgevoerd. Zaterdag 21 mei 1910 vond de aanbesteding plaats. De firma Groenenberg, Kruithof en Sloet uit Zwolle bleek de laagste van de achttien inschrijvers. Aan deze firma werd voor f 79.010,- het werk gegund. Dankzij het bouwvoorschot van het rijk kon men direct aan de slag.

Het bestuur van Eenvoud was vast wel voldaan en een beetje trots, toen het boekje met bestek en voorwaarden voor de bouw van de eerste Eenvoud-woningen het licht zag. (Gemeente Archief Kampen)

De bouw werd een jaar later, op 30 juni 1911, met een degelijke opleveringsinspectie afgesloten.

De huurprijs van de woningen in de Eenvoudstraat kon voorlopig bepaald worden op f 2,10 per week, met inbegrip van het leidingwater. De woningen aan de Noordweg deden 15 cent meer. De mensen stonden voor de 54 nieuwe woningen in de rij. Tegen het eind van het jaar 1910 hadden zich al wel honderd gegadigden gemeld. Het zou een hele toer worden 54 huurders uit te kiezen. De bestuursleden Veen Valck en Reuijl verrichtten de moeilijke taak de aspirant-huurders te 'screenen'. Het voorstel dat zij op tafel legden werd door het bestuur bekrachtigd. De huurders kregen elk twee ledikanten in bruikleen. En zo werden door de firma Van der Wal, ijzerhandelaar op de Oudestraat, 88 tweepersoons en twaalf éénpersoons ledikanten in de Eenvoudstraat afgele-

verd. Dat was een heel gesleep voor die allemaal op hun plek stonden!

Als de bestuursleden al gemeend hadden dat ze nu even achterover konden leunen, dan hadden ze zich vergist. Naar het bijbelwoord van Salomo 'Wie bezit vermeedert, vermeedert smart' ervoeren de bestuurders van Eenvoud dat het leven van een huisbaas voortdurend vol kleine en grote zorgen is, zeker wanneer je als huisbaas van een hele straat moet optreden.

De woningen waren nog niet betrokken, of de bewoners kwamen met klachten. De keukenschoustenen wilden niet trekken. Die moesten alsnog een stukje worden opgemetseld tot boven de nok. De sloten van de buitendeuren bleken slecht en bleven dat de komende tijd, zodat het bestuur ten slotte tot voortijdige vervanging moest besluiten. Ook moesten de buitendeuren aan de Noordweg al direct worden opgepend en opnieuw geschilderd. De muren van de eindwoningen sloegen door, wat met bepleisteren werd

bestreden. En - niet te vergeten - de bewoners wilden beslist bedschootjes in de bedsteden. Vooruit dan maar! Na verloop van tijd namen enkele huurders houten ledikanten in gebruik. Dat was in strijd met het huurcontract, maar het bestuur was verdeeld over de vraag of een verbodsbepaling in het huurcontract wel zo gelukkig was. Nu de verbodsbepaling er echter stond moest die ook gehandhaafd worden. Het houten ledikant ging eruit.

In september 1915, toen de bouw van het Begijnkwartier vorderde, besloot het bestuur, weliswaar ijzeren ledikanten voor de huurders ter beschikking te stellen, maar in het huurcontract de bepaling te schrappen dat uitsluitend ijzeren ledikanten in de woningen mochten worden gebuikt.

Al gauw kwamen de huurders met meer wensen van de moderne tijd. Alleen de voorkamer was behangen. Kon dat ook niet gebeuren met de achterkamer? Eén van de huurders had zonder te vragen zelf al de handen uit de mouwen gestoken. Als compensatie voor de moeite hield hij vrijmoedig een week huur in. Dat kon het bestuur niet over zijn kant laten gaan, ook al moest het toegeven dat de woning er beslist op vooruit was gegaan. Andere huurders wilden ook wel een behangetje. Om eigenmachtig handelen van de huurders de kop in te drukken kreeg de doe-het-zelver de deurwaarder op zijn dak om de achterstallige huur op te eisen. Het moet wel een koppige doe-het-zelver geweest zijn, want hij zegde meteen de huur op en verhuisde. Het zat hem echter niet glad, want het bestuur toonde de nodige vasthoudendheid. Enigszins zegevierend kon het bestuur in het jaarverslag over 1913 mededelen: 'Geen kwade posten zijn dit jaar dan ook te boeken. En zelfs van een bedrag van f 6,30, hetwelk een in 1912 vertrokken huurder was schuldig gebleven, was op 31 December f 4,20 afbetaald, terwijl het nog ontbrekende in Januari 1914 volgde.' Het bestuur kon ervan verzekerd zijn dat het van mond tot mond zou gaan: bij Eenvoud heb je met huurschuld geen schijn van kans.

De eerste werknemer van Eenvoud

In de bestuursvergadering van 7 maart 1910 werd de eerste werknemer van Eenvoud benoemd. De heer Koenraad van der Kamp werd aangesteld tot bouwkundig opzichter. Kennelijk beviel het hem wel bij Eenvoud, want al voor het jaar om was verzocht hij het bestuur om, als de bouw klaar was, te worden belast met het innen van de huurpenningen en het toezicht houden op het onderhoud en de bewoning.

Het bestuur besloot hem tot wederopzeggens aan te stellen tegen een salaris van 100 gulden per jaar, op voorwaarde dat hij per maand minstens één

woning geheel inspecteerde en daarover aan het bestuur rapport uitbracht. Op den duur waren de Eenvoudbestuurders niet helemaal tevreden over het optreden van Van der Kamp als huurophaler-woningcontroleur. Zij trokken zijn nauwkeurigheid en betrouwbaarheid in twijfel. Hij kwam telkens met alarmerende rapporten, waarvan bij nader onderzoek weinig waar bleek te zijn. Van der Kamp klaagde over de brutaliteit van sommige bewoners. Wanneer die bij het bestuur op het matje moesten komen waren ze steeds beleefd en bescheiden. Hoewel het bestuur hem er in een bestuursvergadering over onderhield, bleven de verhalen in omloop. Toch werd Van der Kamp niet ontslagen. Het bestuur wist ook wel dat het rodelcircuit gevoed werd door wanbetalers die door Van der Kamp niet met rust werden gelaten. Van der Kamp vond trouwens wel, dat 100 gulden per jaar voor zijn wekelijkse klus een lage vergoeding was. Het bestuur was het met hem eens, maar je kon toch moeilijk iemand met een minder goede faam bij wijze van bonus een loonsverhoging geven.

Sigarenmakers

De Eenvoudstraat werd een echte sigarenmakersstraat. Onder de 54 huurders van het eerste uur waren al 27 sigarenmakers. Daarbij zonken de andere beroepen in het niet: 4 fabrieksarbeiders, 3 militairen, 3 smeden, 2 machinisten, 2 meubelmakers, 2 timmerlieden, 2 politieagenten en dan nog een metselaar, een naaister, een scheepstimmerman, een schilder, een conducteur, een bode, een touwslager en een corveeër.

Gaandeweg ontstond het probleem van de thuiswerkers onder de sigarenmakers. De thuiswerkende sigarenmakers moesten zich aan de regels van de arbeidsinspectie houden, maar ook Eenvoud wilde erop toezien dat de eigen bewoningsvoorschriften werden nageleefd. Zo werd de bewoner van Eenvoudstraat 45 op 5 oktober 1914 door secretaris Reuijl op de vingers getikt: 'Ons is thans gerapporteerd, dat ge weder in de huiskamer beneden sigaren zit te maken. Toen U de woning huurde, heeft U zoo stellig beloofd, dat ge nooit in de huiskamer zoudt werken en in ons huurcontract is opgenomen de bepaling, dat alleen op een der bovenkamers de sigarenmakerij mag worden uitgeoefend. Namens het Bestuur verzoek ik U dan ook om voortaan uitsluitend op een der bovenkamers Uw werkzaamheden als sigarenmaker te verrichten.'

De strengste neutraliteit

Van meet af aan hadden de Eenvoudbestuurders neutraliteit hoog in het

*Raming van de kosten der stichting van 54
arbeiderswoningen op het terrein Kranis aan den Noordweg.*

	{ Aankoop bouwterrein (140 x 30 ijs. - 1200 - 2500)	f 12260.-
12600.-	{ overdrachtskosten (2 3/4% van 12260)	390.-
	{ 12 maanden renteverlies à 4% van f 12260.	504.-
	{ ophooging met hand	2100.-
	{ rioleering (135 + 4 + 15 + 15 + 4 = 173 M. ijs.)	065.-
	{ 3 Rinkputten (à f 80)	240.-
	{ straatwerk (135 x 2 à f 2)	270.-
	{ schutting 1/2 en hekewerk (27.50 + 46.25)	500.-
02390.-	{ 54 woningen à f 1375.-	74250.-
	{ architect (25 + 250 + 100 + 1400)	1775.-
	{ oprechten	500.-
	{ 5 maanden renteverlies à 4% van (de bouwdom) 82390.-	1373.-
	totaal: f	96067.-
	{ Vergoeding van de Gemeente voor afstand	
	{ van grond ten verbreding van den Noordweg (30 x 5 ijs.)	684.-
		rest f 96103.-
	{ De vereeniging geeft	f 10000.-
	{ en krijgt van het Fondsbestuur van het Rijk departement	f 20000.-
	{ de vereeniging behoeft dus een voorschot van	f 30000.-
	{ van de Gemeente, die dit bedrag op hare beurt	f 66103.-
	{ leent van het Rijk à 3 1/2% met 50 jarige annuïteit	

Dankzij de rijkssubsidie kon een woningbouwvereniging met een gerust hart een raming van kosten maken. (Archief Eenvoud)

vaandel. Ze waren dan ook bijzonder gepikeerd toen roddelpraatjes die neutraliteit in twijfel trokken. Vandaar dat ze er in het jaarverslag over 1913 uitgebreid op gingen: 'De vereeniging is natuurlijk beslist neutraal. Het bestuur is daarvan ten zeerste overtuigd, en 't zou er zelfs niet aan hebben durven denken, bij 't verhuren eener woning naar de godsdienstige of politieke richting der aanvragers te informeeren. Van ter zijde echter kwam het bestuur ter oore, dat sommigen in de meening verkeerden, dat Eenvoud inderdaad een bepaalde richting zou vertegenwoordigen of voorstaan. Om zulks te kunnen logenstraffen heeft het bestuur ten stadhuize inlichtingen gevraagd, tot welke kerkgenootschappen de verschillende bewoners der Eenvoudwoningen officieel behooren. Toen bleek, dat van de 54 hoofden

van gezinnen er 32 lid zijn van de Ned. Herv. Kerk, 12 van de Gereformeerde Kerk, 7 van de Roomsch-Katholieke Kerk, 2 behoorden tot de Baptisten en 1 tot de Luthersche Kerk. Een bonte verscheidenheid alzoo, die bovenstaande meening ten duidelijkste weerspreekt. Het bestuur zal natuurlijk voortgaan de strengste neutraliteit in dezen te betrachten en bij de verhuring der huizen uitsluitend blijven letten op netheid, zindelijkheid en eerlijkheid der aanvragers.'

Grote gezinnen

Op 31 december 1912 telden de woningen in 't geheel 279 bewoners, dat was gemiddeld ruim 5 per woning. De Gezondheidscommissie had er bij Eenvoud op aangedrongen de nieuwe woningen uitsluitend of bij voorkeur aan grote gezinnen te verhuren. Het bestuur vond dat niet verstandig en gaf als zijn mening te kennen: 'Bij de beoordeeling, of aan iemand een woning zal worden toegekend, blijft de al of niet talrijkheid van het gezin geheel buiten beschouwing. Alleen en uitsluitend wordt gelet op de netheid en zindelijkheid van het gezin en op eerlijkheid en goed gedrag van de huurder. Wanneer de huurder aan deze matig gestelde eischen voldoet, dan komt hij stellig en zeker te zijner tijd in aanmerking voor een woning, hetzij hij een groot, hetzij hij een klein gezin heeft. Tegen het toelaten van vuile en slordige menschen heeft het bestuur ernstig bezwaar. Eenvoud spant zich in om nette woningen te bouwen, ze mag ook eisen, dat de woningen netjes bewoond worden. Laat het tevens een prikkel zijn voor minder nette menschen. Uitsluitend of bij voorkeur groote gezinnen opnemen, lijkt ons niet billijk tegenover menschen met kleine gezinnen. Bovendien krijgen we dan een overbevolkte buurt, wat zeker ook niet gewenscht is.'

Eind goed, al goed

Met gepaste trots kon het bestuur van Eenvoud over het jaar 1911 voor het eerst een echt gedrukt jaarverslag publiceren, dat door de gemeente als bijlage werd opgenomen in het jaarlijkse Overzicht van de Toestand der Gemeente Kampen.

De exploitatierekening over het jaar 1911 zag er niet slecht uit. De uitgaven ten bedrage van f 5.815,97 werden overtroffen door de inkomsten ad f 6.037,48. Een batig saldo van f 221,51 kon aan de reserve worden toegevoegd. Er was al bijna f 5.000 aan huur binnengekomen. De 25 leden-aandeelhouders kregen f 400 onder elkaar te verdelen, 4 procent van hun gezamenlijk in Eenvoud

gestoken kapitaal van f 10.000.

Secretaris Veen Valck achtte nu het ogenblik gekomen zijn bestuursfunctie neer te leggen. Hij ging naar Nijmegen verhuizen. Veen Valck had met zijn afscheid gewacht tot het werk aan de Eenvoudstraat gedaan was. Hij kon nu bij zijn vertrek met voldoening constateren hoe na veel moeite de nog onervaren Bouwvereniging Eenvoud haar eerste grote klus had geklaard.